

Právo a bezprávie ve veřejném osvětlení

Veřejné osvětlení je soubor technických prostředků (rozděděčů, svítidel, podpěrných bodů, elektroinstalačních vedení, regulačních zařízení a informačních prvků) sloužících k osvětlení komunikací, chodníků, pěších zón, veřejných ploch a objektů za účelem zajištění bezpečnosti osob a majetku v době nedostatku denního osvětlení. Jako prostředek tvorby života občanů podléhá zákonům a normám.

V tomto textu se budu věnovat některým vybraným zákonným normám se vztahem k veřejnému osvětlení.

■ **Listina základních práv a svobod.** V čl. 5 uvádí: Každý má právo na svobodu a osobní bezpečnost.

Také z **ústavních zákonů** vyplývá právo občana na osobní bezpečnost.

■ **Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů.** V § 35 odst. 2 se mj. uvádí: *Do samostatné působnosti obce patří zejména záležitosti... a ochrany veřejného pořádku.* V § 38 odst. 1 pak stojí: *Majetek obce musí být využíván účelně a hospodárně v souladu s jejími zájmy a úkoly vyplývajícími ze zákona o vymezené působnosti. Obec je povinna pečovat o zachování a rozvoj svého majetku...*

Veřejné osvětlení (VO) jakožto majetek obce tedy musí být využíváno **účelně a hospodárně**. Zákon o obcích nestanovuje výslovně, že obec musí zřídit VO, ale obec musí poskytovat veřejnou službu kvalitního a bezpečného užívání veřejných prostorů a komunikací.

■ **Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu, ve znění pozdějších předpisů (stavební zákon).** V něm jsou v § 2 vymezeny základní pojmy.

V **odst. 1, písm. k)** se veřejnou infrastrukturou rozumí *pozemky, stavby, zařízení, a to: 1. dopravní infrastruktura, například stavby pozemních komunikací, drah, vodních cest, letišť a s nimi souvisejících zařízení; 2. technická infrastruktura, kterou jsou vedení a stavby a s nimi provozně související zařízení technického vybavení, například vodovody, vodojemy, kanalizace, čistírna odpadních vod, stavby a zařízení pro nakládání s odpady, trafostanice, energetické vedení, komunikační vedení veřejné komunikační sítě a elektronické komunikační zařízení veřejné komunikační sítě, produktovody; 3. občanské vybavení, kterým jsou stavby, zařízení a pozemky sloužící například pro vzdělávání a výchovu, sociální služby a péči o rodiny, zdravotní služby, kulturu, veřejnou správu, ochranu obyvatelstva.*

V **odst. 3** se stavbou rozumí *veškerá stavební díla, která vznikají stavební nebo*

montážní technologií, bez zřetele na jejich stavebně technické provedení, použité stavební výrobky, materiály a konstrukce, na účel využití a dobu trvání. Dočasná stavba je stavba, u které stavební úřad předem omezí dobu jejího trvání. Stavba, která slouží reklamním účelům, je stavba pro reklamu.

Podle § 125 **Dokumentace skutečného provedení stavby** *vlastník stavby je povinen uchovávat po celou dobu trvání stavby ověřenou dokumentaci odpovídající jejímu skutečnému provedení podle vydaných povolení. V případech, kdy dokumentace stavby nebyla vůbec pořízena, nedochovala se nebo není v náležitém stavu, je vlastník stavby povinen pořídit dokumentaci skutečného provedení stavby. Při změně vlastnictví ke stavbě odevzdá dosavadní vlastník dokumentaci novému vlastníku stavby. Neplní-li vlastník stavby výše uvedenou povinnost, stavební úřad mu nařídí, aby pořídit dokumentaci skutečného provedení stavby. Pokud není nezbytná úplná dokumentace skutečného provedení stavby, uloží stavební úřad pouze pořízení zjednodušené dokumentace (pasport stavby).*

Stavební zákon v § 154 Vlastník stavby a zařízení dále praví:

- (1) Vlastník stavby je povinen:
- udržovat stavbu podle § 3 odst. 4 po celou dobu její existence, e) uchovávat po celou dobu trvání stavby dokumentaci jejího skutečného provedení, rozhodnutí, osvědčení, souhlasy, ověřenou projektovou dokumentaci, popřípadě jiné důležité doklady týkající se stavby.
 - Vlastník zařízení, které podléhá tomuto zákonu, je povinen a) udržovat zařízení v řádném stavu po celou dobu jeho existence, d) uchovávat dokumentaci skutečného provedení zařízení, rozhodnutí, souhlasy a jiné důležité doklady týkající se zařízení po celou dobu jeho existence.

Zařízení veřejného osvětlení není ve stavebním zákoně definováno výslovně – a to ani jako stavba, ani jako zařízení. Z pohledu § 2 tohoto zákona (a také podle odborného názoru Ústavu územního rozvoje) není VO zařízením technické infrastruktury obce, je »pouze« **odběrným zařízením**.

Veřejné osvětlení tedy nelze považovat za zařízení technické infrastruktury! (Nepochybně však je technickým zařízením.)

Vzhledem k vlastnostem veřejného osvětlení (nemovitost, stavba spojená se zemí pevným základem, tzn. stavba, která není přemístitelná z místa na místo bez narušení její podstaty) jde o stavební dílo, tedy o stavbu.

VO je stavbou a jeho vlastník je povinen zajistit jeho řádný provoz, údržbu, revize a dokumentaci (minimálně pasport).

Stavební zákon dále v § 181 mj. uvádí:

- Právník osoba se jako vlastník stavby dopouští správního deliktu tím, že j) poruší některou z povinností podle § 154 odst. 1 písm. a), b), d) nebo e) nebo...
- Právník osoba se jako vlastník zařízení dopustí správního deliktu tím, že

f) poruší některou z povinností podle § 154 odst. 2, písm. a), b) nebo d) nebo...

(6) Za správní delikt se uloží pokuta:

- do 200 000 Kč, jde-li o správní delikt podle odstavce 1 písm. a) nebo e) nebo odst. 2 písm. a), c) d) e), j) nebo k)...

Vlastník VO se vystavuje riziku vysoké správní pokuty, pokud neudrží nebo nevlastní dokumentaci stavby nebo zařízení VO po celou dobu jeho existence. **Zásadní dokumentací VO je jeho pasport.**

■ **Zákon č. 13/1997 Sb., o pozemních komunikacích.** V § 9 se mj. praví:

Vlastníkem dálnic a silnic I. třídy je stát. Vlastníkem silnic II. a III. třídy je kraj, na jehož území se silnice nacházejí, a vlastníkem místních komunikací je obec, na jejímž území se místní komunikace nacházejí. Vlastníkem účelových komunikací je právnická nebo fyzická osoba.

Tentýž zákon v § 13 mj. stanovuje: Příslušenstvím dálnice, silnice a místní komunikace jsou

- přenosné svíslé dopravní značky a dopravní zařízení,
- hlásiče náledí, hlásky a jiná zařízení pro provozní informace,
- veřejné osvětlení, světelná signalizační zařízení sloužící k řízení provozu.

V § 14 odst. 1 zákona o pozemních komunikacích je řečeno:

O součástech a příslušenství průjezdního úseku dálnice a průjezdního úseku silnice platí ustanovení § 12 a 13 s těmito odchylkami:

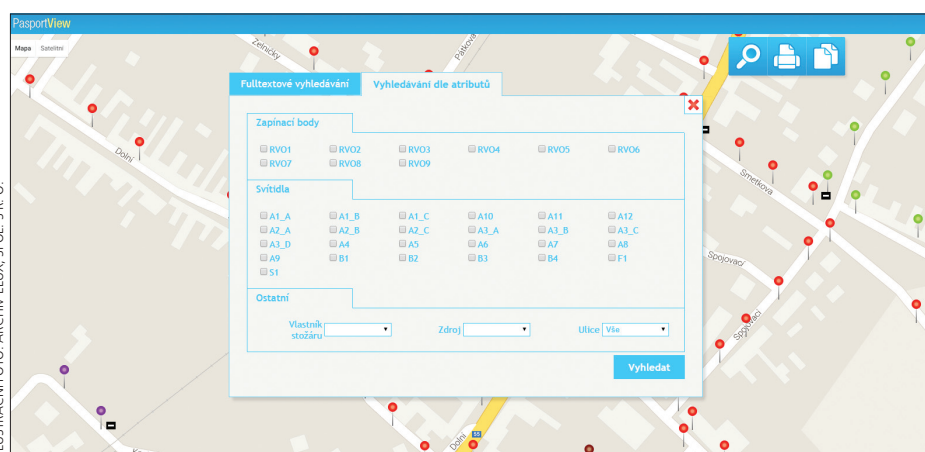
- zábradlí a obdobná zařízení jsou součástí pouze na mostních objektech a na zdech,
- součástmi ani příslušenstvím nejsou zábradlí, řetězy a jiná zařízení pro zajištění a zabezpečení přechodů pro chodce, veřejné osvětlení, světelná signalizační zařízení sloužící k řízení provozu, silniční vegetace.

V **průjezdním úseku obce tak veřejné osvětlení není příslušenstvím dálnice a silnice**. Je však příslušenstvím místních komunikací.

Bezprávím proti obcím je ustanovení § 14 odst. 1b) zákona o pozemních komunikacích, kterým se stát (kraj) zbavuje povinností vlastníka stavby a jaksi »samozřejmě« ji přenáší na obec, která VO a místní komunikace zdědila po »společném socialistickém vlastnictví«.

Vyhláška č. 104/1997 Sb., kterou se provádí zákon o pozemních komunikacích. V § 9 **Údržba a opravy komunikací mj.** uvádí: *(1) Cílem údržby a oprav je odstranit závady ve sjízdnosti, opotřebením nebo poškozením komunikace, jejich součástí a příslušenství. Rozsah a způsob provedení závisí na vyhodnocení výsledků prohlídek, popř. na doporučeních systému hospodaření s vozovkou.*

Bezprávím je, že vlastník dálnice a silnice (stát, kraj) nemá povinnost zajišťovat provoz a údržbu VO v průjezdním úseku obce!

ILUSTRAČNÍ FOT. ARCHIV ELUX, SPOL. S R. O.

Zásadní dokumentací veřejného osvětlení představuje jeho pasport. Základní částí pasportu je mapa se zakreslením jednotlivých součástí soustavy VO, tj. světelných bodů.

► Pokud jde o § 25 Veřejné osvětlení uvedené vyhlášky, pak: **Dálnice a silnice se vždy osvětlují v zastavěném území obcí.** Mimo toto území se osvětlují jen zvláště určené úseky, jako např. na hraničních přechodech, v tunelech a na jejich přilehlých úsecích, výjimečně na křižovatkách, za podmínky obsažených v závazných ČSN 73 6102 a ČSN 73 7507. Osvětlení lze zřídit i v oblastech, kde to zdůvodňuje intenzita dopravy, případně četnost chodců a cyklistů. Podrobnosti obsahují doporučené české technické normy uvedené v příloze č. 1 pod č. 33, 34, 35, 49 a 51.

Normy uvedené v příloze č. 1 vyhlášky č. 104/1997 Sb. (ČSN 360400 Veřejné osvětlení, ČSN 360410 Osvětlení místních komunikací, ČSN 360411 Osvětlení silnic a dálnic) byly nahrazeny řadou ČSN (EN) 13201 Osvětlení pozemních komunikací. Ve smyslu tohoto zákona (§ 25 vyhl. č. 104/1997 Sb.) odvolávka na ČSN EN stanovuje jejich závaznost.

Problém způsobuje trpné vyjádření textu první věty § 25, které zadává značnou nejasnost, protože **dálnice, ani silnice se samy neosvětlí** (oríšek i pro jazykozpytce)! **Bezpráví** opět vidím v neplnění povinnosti vlastníka dálnic a silnic (stát, kraj) zřídit, obnovovat, rekonstruovat veřejné osvětlení v zastavěném a průjezdním území obce.

Plyne-li z textu § 25 vyhl. 104/97 Sb. **povinnost zřídit veřejné osvětlení v zastavěném území obce**, a to na normou stanovené technické úrovni, pak z povahy věci (VO) nese tíži této povinnosti vlastník komunikace. Problémy nejsou u místních komunikací, kdy vlastník pozemní komunikace současně vlastní i veřejné osvětlení. Jiná situace však nastává, když vlastník takové komunikace současně nevlastní přilehlající VO (dálnice a silnice). Pokud tedy například přes obec vede silnice I. třídy, její osvětlení (této komunikace) v kvalitě podle ČSN EN 13201-1 až 4 **musí zajistit primárně stát** (ŘSD), byť veřejné osvětlení jako stavbu vlastní dotyčná obec.

Podrobně se touto problematikou z hlediska práva zabývá **JUDr. Petra Nováková, Ph.D.**, ze společnosti Kocián Šolc Balaščík AK, s. r. o., která k danému problému mj. uvádí: »Je tedy v zásadě na uvážení po-

vinného subjektu (tj. kraje/státu), kterými prostředky osvětlování daných komunikací zajistí. V úvahu přitom přichází několik možností: od zřízení (stavby) vlastního veřejného osvětlení, přes jeho odkoupení nebo pronajmutí od stávajícího vlastníka (např. obce), až k dohodě o spolupráci se stávajícím vlastníkem, který pro něj za náhradu bude zajišťovat danou povinnost. Ať už bude povinný subjekt danou povinnost plnit sám nebo prostřednictvím třetí osoby, měl by to být on, kdo bude nést náklady s tím související (zejména dodávky elektřiny a provoz, údržba a opravy veřejného osvětlení).«

Zmíněné nejasnosti a »bezpráví« vedou k současnému stavu:

1) Obec vlastní veřejné osvětlení a má se automaticky za to, že je výhradně jejich povinností zajišťovat budování VO a jeho obnovu a provoz v zastavěném a průjezdním území obce.

2) Vlastník stavby (dálnice, silnice) je jedním zákonem umožněno porušování jiného zákona – stát nebo kraj nemá k VO v průjezdním úseku obce žádnou povinnost.

3) Stát není schopen zajistit dostatečné dotace financování (viz nezajištění dotací na období 2014–2020) pro obnovu, rozšíření a uvedení do normativního stavu VO.

4) Pro případné poskytnutí dotace (např. program EFEKT 2015) pak stát (potažmo EU) vyžaduje mj. nákladné doklady, plnění osvětlení přísně podle ČSN EN 13201.

Veškerá povinnost řešit a financovat VO je tak přenesena na obce a jejich rozpočty. A to je bezpráví, protože starostky a starosty většinou tíží daleko více jiné problémy.

Zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání, ve znění pozdějších předpisů (živnostenský zákon). Podle § 25 tohoto zákona (1): *Živnost volná je živnost opravňující k výkonu činnosti, pro jejichž provozování tento zákon nevyžaduje prokazování odborné ani jiné způsobilosti. K získání živnostenského oprávnění pro živnost volnou musí být splněny všeobecné podmínky (§ 6 odst. 1).*

Příloha č. 4 k živnostenskému zákonu Živnost volná v položce 63 uvádí **Projektování elektrických zařízení.** (Projektová činnost ve výstavbě je živnost vázaná.)

Projektovat elektrická zařízení, tedy také VO, smí osoba starší 18 let, která má čistý trestní rejstřík a nemusí mít jiné vzdělání, než jaké vyžaduje § 10 vyhlášky č. 50/1978 Sb., o odborné způsobilosti v elektrotechnice. Ne snad, že by taková kvalifikace neměla vážnost, ovšem podle této vyhlášky je podmínkou získání kvalifikace v souladu s § 10 vzdělání a praxe určené zvláštními předpisy. Původní vyhláška č. 88/1976 Sb., o oprávnění k projektové činnosti byla novelizována vyhláškou č. 186/1990 Sb., která však hovoří jen o právnických osobách a odborné způsobilosti, přičemž odborná způsobilost byla nahrazena autorizací podle zákona ČNR č. 360/1992 Sb., o výkonu povolání autorizovaných architektů a o výkonu povolání autorizovaných inženýrů a techniků činných ve výstavbě.

A jaký je stav? Projektovat veřejné osvětlení může dnes »pouze vyučený« elektrikář, který absolvoval školení bezpečnosti podle již uvedené vyhlášky č. 50/1978 Sb. a »řekl si o § 10«. Plete luxy s lumeny a ví, že »ledky jsou nejlepší«. O znalosti měření světelných technických veličin nemluví.

Přes tuto ironickou poznámku jsem přesvědčen, že drtivá většina projektantů VO o světle cosi ví, rozumí elektrotechnice a používá dnes dostupné software. Domnívám se, že problematika osvětlování, speciálně VO není zcela jednoduchá a osoby zabývající se navrhováním VO by měly mít dobrou odbornou výbavu, snad i speciální autorizaci.

Tento stav v projektování VO považuji také za bezpráví. Bezpráví vůči světelné technické profesi, vůči obcím, vůči dobrému veřejnému osvětlení.

ZÁVĚREM

Z naznačených zákonných vazeb a komentářů vyplývají závěry:

1) Obec má povinnost zajistit bezpečnost majetku a osob, tedy také zřídit a provozovat veřejné osvětlení na komunikacích v jejím vlastnictví – na místních komunikacích.

2) Povinnost zřídit, provozovat, obnovovat a udržovat veřejné osvětlení dálnic a silnic i průjezdní části obcí má stát, popř. kraj, jako jejich vlastník, byť VO není jejich příslušenstvím.

3) Opravy, rekonstrukce a rozšíření veřejného osvětlení komunikací, na které se vztahuje zákon č. 183/2006 Sb., musí být provedeny podle platných norem ČSN EN.

4) Obec, jako provozovatel veřejného osvětlení i na komunikacích, které nejsou v jeho vlastnictví, by měla jednat s jejich vlastníky o financování provozu a investic. Stát a kraje se dnes obohacují na úkor obcí. ■

Ing. JAROMÍR SUCHÁNEK

ELUX, spol. s r. o.
www.eluxplan.cz